

A magyar külpolitika és külpolitikai gondolkodás a 19. században
Képzési keret: DMA Nemzetközi kapcsolatok története spec. Kód: BTTRNK303DMA

Időpont: kedd, 10.00–11.40. Hely: 307/b.

Szeptember				Október			November				Dec.	
9.	16.	23.	30.	7.	14.	28.	4.	11.	18.	25.	2.	9.

Őszi szünet: okt. 20–24.

Pótóra, ha kell:

Kötelezettségek az óra korrekt látogatása és a szemináriumi aktivitás mellett:

- 15–25 perces probléma-felvezető előadás a választott témában
- ZH1 (okt. 28.): szeminárium 2–6 anyaga és forrásszemelvényei
- Forráselemzés a választott témakörhöz (írásban, min. 3. p. főszöveg); határidő: nov. 30.)
- ZH2 (dec. 2.): szeminárium 8–13. anyaga és forrásszemelvényei

Témakörök:

1. *Bevezető óra:* a szeminárium szervezése, a kulcstémáknak és az alapirodalomnak a rögzítése.
2. **Volt-e az „országának” külpolitikája?** A rendi dualizmus hatalmi struktúrája és a külpolitika irányítása. Külpolitikai „önrendelkezési” kísérletek a 18. század végén.
3. **Külpolitikai tájékozódás a háborúk korában.** A magyar politizáló rétegek európai hatalmi-politikai ismeretanyaga a háborúk korában (1792–1815). Napóleon és Magyarország. A magyarok „bécsi kongresszusa.”
4. **A magyar reformmozgalom és a nemzetközi politika változástendenciái.** A reformerek nemzetközi politikai tájékozódása és érvelése (elsősorban a lengyel kérdésben). A „pánszláv veszély.” A Habsburg Monarchia új hatalmi és gazdaságpolitikai kontextusban az 1840-es években. **1848. „magyar tavasza”** (előzményei és hatása) az európai változások és forradalmak összefüggésében.
5. **1848. „magyar tavasza”** (előzményei és hatása) az európai változások és forradalmak összefüggésében. A „törvényes forradalom” európai kontextusa. A külpol. helye a Batthyány-kormányban. Esterházy Pál és a kormány.
6. **A Batthyány-kormány külpolitikája** nyáron és kora ősszel: a minisztérium, a külpolitika irányítása és a kormány koncepciója, Mo. a német és olasz kérdés összefüggésében – história és historiográfia.
7. *Összegzés és ZH1*
8. **A Függetlenségi Nyilatkozat és hagyatéka az emigráció politikájában** Kontextus, historiográfiája, külpolitikai „kényszerpálya”, s arra épített cselekvésprogram. Mo. „függetlensége” és a Habsburg Birodalom 1849–1859 változó nemzetközi erőterében.
9. **Az „egyensúly” elváráshorizontjához igazított koncepciók:** „súlygyen a Monarchiában” vagy „Dunai-konföderáció?” Mo. „függetlensége” és a Habsburg Birodalom 1859–1868 változó nemzetközi erőterében.
10. **A külpolitika intézményei az Osztrák-Magyar Monarchiában,** törvényi és szervezeti keretek, működési mechanizmus, magyar jelenlét és szempontok.
11. **Az Andrássy- külpolitika** (a kormányfő majd közös külügyminiszter koncepciója és lehetőségei).
12. *Összegzés és ZH2*
13. **Az Osztrák-Magyar Monarchia kül- és balkáni politikája** „magyar” látószögben 1879–1914.

Irodalom:

I. A köztörténetre jegyzetként illetve kézikönyvként hasznosítható/andó összefoglalások:

- Horváth Mihály: Huszonöt év Magyarország történelméből 1823–1848. I–III. köt. 3. kiad. Bp., 1886.
- A magyar nemzet története VIII–IX. Szerk.: Szilágy Sándor. VIII. köt. Marczali Henrik: Magyarország története III. Károlytól a bécsi congressusig 1711–1815. Bp., 1898.; IX. köt. Ballagi Géza: A nemzeti államalkotás kora 1815–1847. Bp., 1897.
- Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar történet. VII. (Az 1. kiadásban). Szekfű Gyula: A tizenkilencedik és a húszadik század. Bp., [1933.]
- Magyarország története 1790–1848. és 1848–1890. [Magyarország története tíz kötetben. 5/1–2. 6/1–2.] Főszerk.: Mérei Gyula; szerk.: Vörös Károly., ill. Főszerk.: Kovács Endre. Szerk.: Katus László. Bp., 1980. ill. 1987.
- Erdély története. II. és III. köt. Főszerk.: Köpeczi Béla, szerk.: Makkai László, Szász Zoltán. Bp., 1988.
- Csorba László – Velkey Ferenc: Reform és forradalom (1790–1848). Csokonai Kiadó. Történelmi Kézikönyvtár. Debrecen, 1998.
- Polgárosodás és szabadság (Magyarország a XIX. században). Szerk.: Veliky János. Nemzeti Tankönyvkiadó. Bp., 1999.
- Magyarország története a 19. században. Szerk.: Gergely András. Osiris Kiadó. Bp., 2005.

II, A diplomáciatörténetre, hatalompolitikára háttéranyagként illetve kézikönyvként hasznosítható/andó összefoglalások:

- **A nemzetközi kapcsolatok története. Szerk.: Schrek Katalin. [Egyetemi tankönyv.] Debrecen, 2020.**
- **Ormos Mária – Majoros István: Európa a nemzetközi küzdőtéren. Felemelkedés és hanyatlás 1814–1945. Osiris, Bp., 2003.**
- Diószegi István: A hatalmi politika másfél évszázada 1789 – 1939, História–MTA Történettudományi Intézete, Bp., 1994.
- Herczegh Géza: Magyarország külpolitikája 896–1919. Kossuth, 1987.
- Horváth Jenő: Magyar diplomácia. A magyar állam külpolitikai összeköttetései a bécsi végzésektől a kettős monarchia felbomlásáig. 1815–1918. Pfeifer, Bp., 1928.
- Győri Szabó Róbert: A magyar külpolitika története 1848-tól napjainkig. Helikon, [Bp.,] 2011.
- Taylor A. J. P.: A Habsburg Monarchia 1809–1918. Az Osztrák Birodalom és az Osztrák – Magyar Monarchia története. Scholar Kiadó, 1998. /Fordította: Nagy György/

III. Válogatott szakirodalom a témák (és alkalmak) rendjében:

(A legfontosabb, a ZH-kon hangsúlyos munkák kiemelve:)

2. Volt-e az „országnak” külpolitikája?...

- Szijártó M. István: A diéta. A magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792. Osiris Kiadó, Bp., 2005.
- Marczali Henrik: Az 1790–91. évi országgyűlés. I–II. Magyar Tudományos Akadémia, Bp., 1907.
- Nagy János: Pest–Pilis–Solt vármegye országgyűlési követői az 1790–91. és az 1792. évi országgyűléseken. In: Politikai elit és politikai kultúra a 18. századvégi

Magyarországon. Szerk.: Szijártó M. István, Szűcs Zoltán Gábor. ELTE, Eötvös Kiadó, 2012. (Talentum Sorozat 8.) 99–119.

- **Szakály Orsolya: A brit–magyar kapcsolatok egy ismeretlen fejezete. báró Vay Miklós londoni küldetése 1790-ben. Századok, 2005. 5. sz. 1207–1231.**
- Porkoláb Tibor: A nápolyi kapcsolat. Virág Benedek királyódájának filológiai háttere. In: Margonauták. Írások Margócsy István 60. születésnapjára. reciti, Bp., 2009. 173–179.
- Ring Éva: Az 1797-re tervezett lengyel-magyar felkelés előtörténetéhez. In: Miscellanea fontium historiae Europaeae. Emlékkönyv H. Balázs Éva történészprofesszor 80. születésnapjára, szerk. Kalmár János. Budapest 1997. ELTE Bölcsészettudományi Kar, 319–325.
- **Ring Éva: Magyar-lengyel galíciai felkelési tervek és a kollektív emlékezet. Aetas, 26. évf. 2011. 4. sz. 15–34.**

3. Külpolitikai tájékozódás a háborúk korában. ...

- Wertheimer Ede: Ausztria és Magyarország a tizenkilencedik század első tizedében. I–II. Ráth Mór, Bp., 1884., 1890.
- Poór János: Kényszerpályák nemzedéke 1795–1815. Bp., 1988.
- **Kosáry Domokos: Napóleon és Magyarország. Magvető, Bp., 1977. 68–156.**
- Kosáry Domokos: A történelem veszedelmei. Magvető Könyvkiadó, Bp., 1987. 160–216., 217–255., 266–278.
- Franciák Magyarországon 1809. (I–II. kötet). Szerk.: Bana József, Katona Csaba. Budapest–Győr, 2010., 2012. [Zakar József, Farkas Gábor, Hahner Péter, Soós István (I. köt.); és Vizi László Tamás (II. köt.) tanulmányai.]

4. A magyar reformmozgalom és a nemzetközi politika változástendenciái....

- Gerő András: A gondolkodás polgárosodása: a lengyel felkelők melletti érvek az 1832–36. évi országgyűlésen. In: Dénes I.Z., Gergely A., Pajkossy G. (szerk.) A magyar polgári átalakulás kérdései. Tanulmányok Szabad György 60. születésnapjára. Budapest, ELTE 1984., 133–154. (vagy in: Uő: Magyar Polgárosodás. Budapest, Atlantisz, 1993.,
- Andics Erzsébet: Metternich és Magyarország. Akadémiai Kiadó, Bp., 1975.
- Majoros István: Béctől Szarajevóig. 1815–1914. In: Ormos–Majoros: Európa a nemzetközi küzdőtéren. ... 21–89.
- **Kosáry Domokos: Széchenyi és a nemzetközi politika. História, 1985/2.**
- Bodnár Erzsébet: Orosz-osztrák együttműködés és vetélkedés a keleti kérdésben a 18. században és a 19. század első felében. In: Történeti Tanulmányok XIII. [Acta...] Szerk.: Velkey Ferenc, Debrecen, 2005. 119–134.
- **Varga János: Helyét kereső Magyarország. Politikai eszmék és koncepciók az 1840-es évek elején. Akadémia, Bp., 1982. 9–24., 93–114. (115–193.)**
- Gergely András: Egy nemzetet az emberiségnek. Tanulmányok a magyar reformkorról és 1848-ról. Bp., 1987.

5, 1848. „magyar tavasza”.

- Deák Ágnes: Batthyány és az osztrák liberálisok 1848 tavaszán-nyarán. Századok, 2007/3. 603–611.
- Deák Ágnes: Batthyány Lajos és az ausztriai rendekkel való együttműködési kísérlet (1847). In: Magyarhontól az Újvilágig. Emlékkönyv Urbán Aladár ötvenéves tanári jubileumára. (Szerk. Erdődy Gábor és Hermann Róbert) Bp., 2002. 80–92.

- **Urbán Aladár: Herceg Esterházy Pál a Batthyány-kormányban.** Aetas, 2009. 1. sz. 5–19.
- **Gergely András: 1848-ban hogy is volt? Tanulmányok Magyarország és Közép-Európa 1848–49-es történetéből.** Osiris Kiadó, Bp., 2001. 39–71., 319–359.
- **Kosáry Domokos: Magyarország és a nemzetközi politika 1848–49-ben** História Könyvtár: Monográfiák. 1999. 10–36.

6. A Batthyány-kormány külpolitikája ...

- **Hajnal István: A Batthyány-kormány külpolitikája. 2. kiadás: S. a. r. Urbán Aladár.** Bp., 1987. 38–61., 118–130.
- **Urbán Aladár: Gróf Batthyány Lajos.** Magyarország első alkotmányos kormányfője. Holnap Kiadó, 2007.
- **Gergely András: 1848-ban hogy is volt? Tanulmányok Magyarország és Közép-Európa 1848–49-es történetéből.** Osiris Kiadó, Bp., 2001. 319–360–401.
- **Erdődy Gábor: A magyar kormányzat európai látóköre 1848-ban.** Akadémiai Kiadó, Bp., 1988. 58–71.
- **Majoros István: Béctől Szarajevóig. 1815–1914.** In: Ormos–Majoros: Európa a nemzetközi küzdőtéren. ... 90–106.

7. Összegzés és ZH1

8. A Függetlenségi Nyilatkozat és hagyatéka az emigráció politikájában

- **Erdődy Gábor: Kényszerpályán.** Magyar külpolitikai gondolkodás 1849-ben. Argumentum Kiadó, Bp., 1998. 39–102.
- **Kosáry Domokos: Magyarország és a nemzetközi politika 1848–49-ben** História Könyvtár: Monográfiák. 1999. 58–72., 73–84., 220–276.
- **H. Haraszi Éva: A Kossuth-láz Angliában.** Bp., 2003.
- **Koltay-Kastner Jenő: A Kossuth-emigráció Olaszországban.** Bp., 1960.
- **Kovács Endre: A Kossuth-emigráció és az európai szabadságmozgalmak.** Bp., 1967.
- **Szabad György: Forradalom és kiegyezés válaszfútján (1860–61).** Bp. 1967. 114–150., 290–318., 488–496.,
- **Szabad, György: Kossuth and the British "balance of power" policy (1859–1861).** Akadémiai Kiadó, Bp., 1960.
- **Spira György: Kossuth és alkotmányterve.** Debrecen, 1989. 7–42.
- **Majoros István: Béctől Szarajevóig. 1815–1914.** In: Ormos–Majoros: Európa a nemzetközi küzdőtéren. ... 107–123.

9. Az „egyensúly” elváráshorizontjához igazított koncepciók...

- **Pajkossy Gábor: Az 1862. évi Duna-konföderációs tervezet dokumentumai, Századok 2002. 937–957.**
- **Kosáry Domokos: Széchenyi Döblingben.** Magvető Könyvkiadó, Bp., 1981. 7–43.
- **Dányi Károly: Kossuth és a Deák-párt hírlapi vitája 1867-ben.** Minerva, Kolozsvár 1941.
- **Majoros István: Béctől Szarajevóig. 1815–1914.** In: Ormos–Majoros: Európa a nemzetközi küzdőtéren. ... 123–145.

10. A külpolitika intézményei az Osztrák-Magyar Monarchiában

- **Somogyi Éva: Magyarok a bécsi hivatalnokvilágban.** A közös külügyminisztérium magyar tisztviselői 1867–1914. MTA-BTK-TTI, Bp., 2017. főként: **31–92.**
- **Diószegi István: A külpolitikai ügyintézés struktúrája és a döntéshozatal mechanizmusa az Osztrák Magyar Monarchiában.** [Grotius.. kiemelés a kötetből]
- **Kozári Mónika: A dualista rendszer.** Pannonica, Bp., 2005.
- **Somogyi Éva: A delegáció.** Századok, 1994/3–4. 465–516.
- **Somogyi Éva: Vezető magyar tisztviselők a Ballhausplatzon. A Monarchia vagy a nemzet szolgálatában?** Aetas, 2001/3–4. 115–139.
- **Somogyi Éva: Magyar diplomaták a közös külügyminisztériumban.** Századok, 2004. 601–672.
- **Somogyi Éva: Kormányzati rendszer a dualista Habsburg Monarchiában.** História Könyvtár Monográfiák 8., Bp., 1996. 9–32., 73–97., 113–128., 177–183.
- **Diószegi István: Az Osztrák – Magyar Monarchia külpolitikája 1867 – 1918.** Vince Kiadó Bp., 2001. 57-ig és 155–202.

11. Az Andrássy- külpolitika...

- **Gergely András: A dualista monarchia külpolitikája. In: Magyarország története a 19. században. Szerk.: Gergely András. Osiris Kiadó. Bp., 2005. 385–396.**
- **Diószegi István: Az Osztrák – Magyar Monarchia külpolitikája ... 58–74.**
- **Majoros István: Béctől Szarajevóig. 1815–1914. In: Ormos–Majoros: Európa a nemzetközi küzdőtéren. ...147–165.**
- **Diószegi István: Bismarck és Andrássy. Magyarország a német hatalmi politikában a XIX. század második felében.** Teleki László Alapítvány, Bp., 1998. 318–346.
- **Ress Imre: Andrássy Gyula a „birodalmi miniszterelnök”. Történelmi Szemle, 2007/4. 519–530.**
- **Diószegi István: A magyar külpolitika útjai. Tanulmányok. Akadémiai, Bp., 1984.** [főként az Andrássy fejezet 2–4. tanulmányai]
- **Palotás Emil: Az Osztrák-Magyar Monarchia balkáni politikája a berlini kongresszus után, 1878–1881. Bp., Akadémiai Kiadó, 1982. 9–82.**
- **Kozári Monika: Andrássy Gyula. Gondolat, Bp., 2018.**

12. Összegzés és ZH2

13. Az Osztrák-Magyar Monarchia kül- és balkáni politikája ... (1879–1914)

- **Diószegi István: Az Osztrák – Magyar Monarchia külpolitikája ... 75–103.**
- **Majoros István: Béctől Szarajevóig. 1815–1914. In: Ormos–Majoros: Európa a nemzetközi küzdőtéren. ...172–204.**
- **Palotás Emil: Az Osztrák-Magyar Monarchia balkáni politikája a berlini kongresszus után, 1878–1881. Bp., Akadémiai Kiadó, 1982. 83-tól.**
- **Palotás Emil: A Balkán-kérdés az osztrák-magyar és az orosz diplomáciában a XIX. század végén. Bp., 1972. 17–43 és 214–233.**
- **Galántai József: A Habsburg-monarchia alkonya: Osztrák-magyar dualizmus, 1867–1918. Kossuth, Bp., 1985. 223–296.**

Debrecen, 2025. szeptember 1-én

Velkey Ferenc
egy. doc.